

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvártt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, belső-szolnokmegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Inczedy Sámuel nyúg. ezredes-elnök, Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök, Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gáman Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br., Kőváry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

BCU Győr **KUSZKÓ ISTVÁN,** *Ujvárosi Könyvtár Cluj*

az ereklye-múzeum öre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné. **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Bpestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id., Degré Alajos, Gelich Richárd, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr., Pulszky Ferencz, Szász Róbert, Szinnyey József id., Tisza László, Torma Károly. **Deésről:** Kádár József. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesy Vilmos, Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Lővei Klára, Magyar Mihály, Máyer János, Sebesi Samu, Veress Endre. **Losoncziól:** Kovács Sándor. **Lugosról:** Dengi János dr. **M-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond. **Nagy-Sajórol:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton. **Nyiregyházáról:** Krudy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Györgyről:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** Ugron Gábor, Vajda Emil dr. **Tordáról:** Borbély György. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetések is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-útczái üzletében.)

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvártt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. Díszes borítékba kötve az I. évf. ára 4 frt 80 kr.

TARTALOM :

A honvédek segélyezési ügye. III.	Oldal 25—26
Okmánytár:	
A Felső adománya a honvédeknek	26
Bardócz Sándor, minorita áldozár. (Schweidel és Török vértanuk gyontatója. Képpel)	26—27
Tárcza:	
Nagy idők, nagy emberek. (Forró Elek 1813—1893.) (Vége köv.)	27—28
A nagy-szebeni zárdabörtönök 1849—1850-ben. (Közl.: Szentkatolnai Bakk Endre.) (Vége)	28—29
Irodalom:	
Paphonvédek albuma. Irta: dr. Márki Sándor.	29—30
Halálozások:	
Forró Elek. — Reiner Zsigmond. — Schaadt János. — Skultéty Pál. — Vass István.	30—31
Különfélék:	
Lapunk márcz. 15-i száma. — Visszaütasított „Történelmi Lapok”. — Öreg honvédek kolduskenyérén. — Az 1848—49. orsz. ereklye-múzeum tekintetes igazgatóságának helyben. — Adomány az ereklye-múzeumnak. — A budavári honvédszobor és a hőlgyek koszorúja. — A debreczeni 1848—49. honvédegylet. — Az aradi 1849. febr. 8. elesettek emléke. — Mi a közös teherviselés?	31—32
Szerk. üzenetek:	
W. I.-nek Brassó	32

Mi a közös teherviselés? Országszerte gyűjtik a papok és egyházatyák az aláírásokat a polgári házasság be-

hozatala ellen, természetesen a legsajátságosabb módon és okokkal nyerve meg az új intézményt nem ismerő népet ter-
vüknek. S jellemző, hogy ugyanez a komédia folyt akkor is, mikor 48-ban Kossuth Lajos küzdött a legmagasabb intézményért: a közös teherviselésért. Csak nem tudta meg-
érteni, honnan van az, hogy a nem-nemes, lenyügözött pa-
rasztok között — kiknek az érdekében küzd — annyi az ellensége a közös teherviselésnek.

Egyszer azután megmagyarázták neki, honnan van ez. A nemesi osztály tagjai, sorba bejárták a falvakat és a kö-
vetkezőkép kapacitálták a parasztokat, hogy ellene legyenek Kossuth tervének:

— Tudják-e kentek, mit akar Kossuth?

— Nem tudjuk biz' mi.

— Hát közös teherviselést!

— Már ez meg miféle?

— Közös teherviselést akar, a mi annyit tesz, hogy most már nem úgy lesz a sor, mint eddig volt, hanem ezen-
túl az egyik esztendőben az asszonyoknak, a másik esztendő-
ben kentek lesz bubájuk! . . .

És a parasztok temérdek aláírással ellátott kérvényben
peticionáltak a „közös teherviselés” ellen. . .

Kiadóhivatali üzenetek.

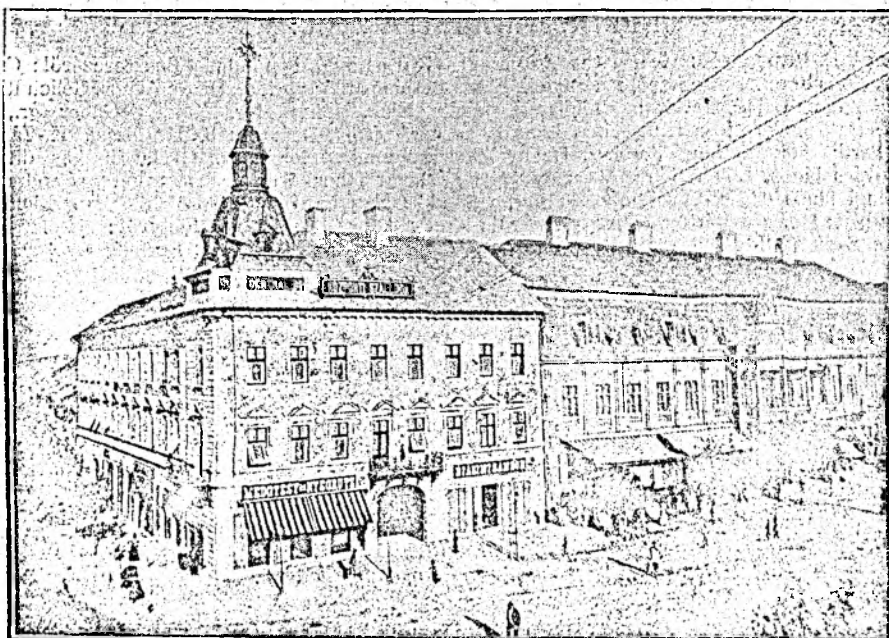
Hírlap könyvtárunk gazdagítására, egyes és csoportos 48-as hírlapok kiegészítésére kéretnek lapunk t. olvasói.

Szabadság című, Krizbai szerkesztésében Kolozsvárt 1849. aug 1-től a muszkák beérkezéseig megjelent

NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza

KOLOZSVÁRT.

a Bánffy-palota
mellett, a város
központján, 36
utczára nyíló szo-
ba a legmoder-
nebb, egészen új
berendezéssel, ki-
látással a főtérre,
a goth székes-
egyházra és há-
rom fűtczára.

Telephon ösz-
szeköttetés. Tár-
sas- és magán-
koesi-közlekedés
minden vonathoz.

Mérsékelt szo-
ba-árak. Minden
szobában árjegy-
zék. Tisztaság és
pontos szolgál-
ra kiváló gond
van fordítva. Ká-
véház, nyári és
téli étkező helyi-
ségek. Nagy dísz-
terem, mely bá-
lok, társas étke-
zések, felolvasá-
sok és hangverse-
nyek tartására
alkalmas.

Utazóknak a
legkényelmesebb
lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lapszellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A honvédek segélyezési ügye.

III.

A központban is, a honvéd-egyletekben is akciót kell indítani a honvéd-segélyezési ügy helyes irányba terelésére.

A központban először is az utóbbi évekről, (a melyekről az elnök a közgyűlésen a jegyzőkönyv adatai szerint ezt megígérte) össze kell állítani a segélyezettek kimutatását és kinyomatva szét kell küldeni. Feltétlenül szükséges ez azért, mert a segélyezés mérvét senki sem ismeri, senki sem tudja; mi is csak elvétve kapunk egyik-másik honvéd-egylettől értesítést a segélyezések mérvéről, de teljes adatok nélkül mi sem vagyunk képesek elcnyéztetni, eloszlattani azt az elégedetlenséget, azt a zúgolódást, azt a gyanúsítást, mely a honvédek körében a központ eljárása és működése ellen méltánytalanul nyilvánul.

Azután arra termett munkaerőket kell beállítani a köz-

ponti szolgálatra, a melyek tervszerűleg, rendszeresen, szabatosan és igazságosan előkészítsék még a tavaszi közgyűlés előtt a segélyezési ügyet.

A központból fel kell hívni a honvéd-egyleteket záros határidő alatt új szervezkedésre. Irányítani kell ezt a szervezkedést olyképen, hogy a honvéd-egyletek fiatal, munkabíró, lelkesedni és cselekedni tudó egyéneket nyerjenek meg és fogadjanak kebelükbe a kiviteli munkákra.

Az újonnan szervezkedett és új erővel akció-

képesé lett egyesületek írják össze mind, a még élő, segélyre szorult honvédek neveit, állapotát. Állapítsák meg azt az összeget, a mely életük tisztességes fenntartására szükséges.

Ez összeírást, e javaslatot záros határidőn belül terjesszék fel a központnak, mely ez adatok nyomán a honvédek ellátására szükséges összeget megállapítván, az iránt az országgyűlésnél lépéseket tegyen. Ott, a hola honvéd-egyle-

tek akcióra egyáltalán nem képesek, a fentebbi teendőkre a hatóságok s hivatalok kérendők fel.

Addig is, míg ez gyakorlatilag keresztül vihető lenne, hangulatot kell teremteni az iránt, hogy a márcz. 15 bizottságok, szobor, kegyelet-bizottságok, olvasó-körök és más hazafias testületek ünnepélyeket, vígalmakat rendezzenek a honvédek segélyezése javára s minden vidék a maga lelkesedésével, áldozat készségével hasson oda, hogy az inségtől koldusbottól, nyomortól a szegény honvédek megóvja, addig is, a míg a központ útján a se-

gélyezés, a nyomor és a viszonyoknak megfelelően államilag rendezhető lesz.

A honvédek iránt tiszteletre és kegyeletre kell a fiatalabb nemzedéket szoktatni, mert csak ezzel érhetjük el azt, hogy megértsék és méltányolni tudják a nagy napok történetét s a nemes példákbl megtanulják a hazát szeretni.

Fájdalom, ma már többnyire csak az utolsó tisztességet tudjuk megadni a honvédeknek.

A bajtársak a maguk körében és a fiata-

Bardócz Sándor

minorita-áldozár Schweidel és Török vértanúk gyontatója.

labb nemzedékre való befolyással működjenek oda, hogy elköltöző honvéd-bajtársaik temetése kellő részvétellel, kegyelettel történjék és e tekintetben össze kell tartani minden vidéken és teljesen el kell tekinteni minden vagyon-, osztály- és rangkülönbségtől.

Okmánytár.

A Felső adománya a honvédeknek.

Említettük lapunk múlt számának vezércikkében, hogy Ő Felsege a Király és a Felső Asszony a királyné 1867-ben a nemzet által felajánlott koronázási ajándékot az 1848—49-es honvédek és hozzátartozóik fölségelésére adta. A közőhajnak engedve, alább közöljük a két legfelsőbb kéziratot, mint két legbecsebb okmány szószerinti szövegét:

Kedves gróf Andrássy!

Midőn szerencsés megkoronáztatásunk által, helyreállítva látjuk azon egyetértést, mely minden birodalom hatalmának és jólétének alapja, atyai szívünknek nincs forróbb óhajtása, mint az, hogy a mult szomorú eseményeinek nemcsak következményei megszüntetessenek, de szenvedései is, a mennyire Tőlünk függ, enyhíthessenek.

Ezen óhajtástól vezéreltetve, adtuk ki a tegnapi napról kelt rendeletünket.

Az országgyűlés küldöttei Magyarország nevében 50,000 darab aranyat azon czélből ajánlottak föl, hogy Minket ragaszkodásuk ezen jele által is megörvendeztesenek.

Mi ezen összeget a volt honvédek árvái, özvegyei, munka- és keresetképtelenné vált rokkantjainak fölségelésére kívánjuk fordíttatni.

Magyar Miniszteriumunk föladata leend ezen alapítvány legczélszerűbb kezelése, és kijelölt czélra való fordításának módozatai iránt mielőbb részletes javaslatot Elénk terjeszteni.

Kelt Budán, 1867. június hó 10-ikén.

Ferencz József, s. k.

Kedves gróf Andrássy!

Örömmel csatlakozom Felsőges Uram és Férjem mai nap Önhöz kiadott legmagasb köziratának tartalmához, midőn az országos küldöttség által Nékem átadott 50,000 darab aranyból álló koronázási díjt ugyanazon czélra szentelni kívánom.

Kelt Budán, 1867. évi június hó 10-ikén.

Erzsébet, s. k.

Bardócz Sándor minorita-áldozár.

(Schweidel és Török vértanúk gyóntatója.)

Békés, zajtalan és csöndes volt páter Bardócznak az élete a lezajlott véres napok után. Ő eme véres napok legborzasztóbbikán, az aradi vértanúk kivégeztetésén, mint gyóntató volt jelen.

Az aradi vértanúknak utolsó lelki vigaszt nyújtó papok közül 1890-ben, midőn az aradi szabadság-szobrot leleplezték, csak egyedül jelent meg paptársai közül. Most már ő is Erdélybe került és elköltözött 1892.

jan. 3-án, hogy találkozzék oda fönt korán elköltözött vértanúinkkal.

Bardócz meglehetősen elvonulva a nagyvilágtól, zajtalanul munkálkodott 50 évig az Úr szőlőjében. Szereplését a vértanúk kivégeztetése körül nem írta le soha, semmiféle lapban. Sem naplót nem hagyott hátra. Kolozsvárt is, a hol a külvárosi szent-péteri egyházban 20 évig működött, kevesen tudták szabadságharczi szereplését. Csak közeli ismerőseinek, ezek között legjobb barátja: Benedek Ferencz hivatalnoknak, Várady Albert igazgató-tanítónak beszélte el több ízben az eset részleteit. Tőlük közöljük az alábbi részleteket. Arczképe is, melyet lapunk rajzolója Nagy Gyula tanár rajza után bemutattunk, csak egyetlen példányban maradt hátra. E fényképen Benedek Ferenczcel együtt vannak 1890-iki felvételből megörökítve.

Bardócz az aradi minorita-háznál káplán volt a szabadságharc alatt. Az eseményeket közvetlen környezetének így adta elé:

A világsi fegyverletételt megelőző nap rengeteg sok honvéd gyűlt Aradra.

A konvent udvarára 12 szekeret szállítottak be, melyeken apró ládák voltak.

A honvédek minden utcát, minden tért elleptek.

A honvédek Aradon tartózkodása azonban csak az éj beálltáig történt.

Mire megvirradtak, nem láttak Aradon egy honvédet sem. Eltűnt udvarukról a 12 szekér is, melyekben, mint megtudták, a hadi pénzkészlet volt az apró ládácskába berakva.

Később aztán híret vették a konventben a világsi szomorú fegyverletételnek

E bír vétele után, másnap, az aradi várparancsnok a gvardiánt Koszika Tibort hívatta. Elrendelte, hogy minden pap a szakállát, bajuszát borotválja le.

Okt. 5-én egy hadnagy jelentkezett a gvardiánál, meghagyva, hogy a várparancsnok rendelete folytán haladéktalanul menjen fel a várba 6 pap.

Ő azonban csak négyet küldhetett.

A várban tudtokra adták, hogy az elítélteket kell a halálra elkészíteni.

Bardóczhoz Schweidel Józsefet és Török Ignácot osztották be.

Először Schweidelhez vitték, kinek czellája előtt ór állott.

Mikor belépett és szemben állt Schweidellel, elérzékenyült úgy, hogy darabig nem tudott szóhoz jutni. Schweidelnek láthatólag jól esett szörnyű helyzetében a lelkész megjelenése. Öleléssel fogadta Bardóczot. Elbeszélte történetét. Olaszországi szolgálatát. Működését Windischgrätz alatt Budán. Windischgrätz éjjeli szökését.

Elmondta, mennyire fáj meghalni, miután tudja, hogy feleségét, gyermekeit nyomorban kell hagynia. Aggódott, hogy övéinek nem lesz miből megélnenek. Elmondta lelkészének, hogy minden vagyona egy zacskóban van. Kérte Bardóczot, hogy ha lehet, észrevétlenül vegye át tőle ezt a pénzt s juttassa nevének a kezeibe.

Bardócz gondolkozott egy darabig, majd intett az őrnék, hogy vonuljon el, átvette a kis zacskó aranyat s azt felkötötte a reverenda alá.

Azután arra kérte még Bardóczot, hogy ha netán rosz-

szúl lövik, kérje meg az őrnagyot, lövesse még egyszer. S holttestét a parancsnoktól kérje ki.

Megbízta, hogy kérje meg a várparancsnokot, hogy engedje meg, hogy a fiától elbúcsúzhasson. De a várparancsnok nem engedte meg.

Remélte, hogy még látni fogják egymást.

Török Ignác levelet írt, a mikor hozzá belépett. Megkérte, hogy a levelet adja át a nejenek.

Bardócz késő este távozott el a várból s a várparancsnok elrendelte, hogy éjjel után két órakor ott legyenek ismét a papok.

Ők haza mentek s le sem feküdtek. Várták a 2 órát.

Éjjel két órakor, a rendelet szerint felkeresték az elítélteket, s velük imádkoztak. Schweidel egy fekete keresztet bízott rá, melyet atyjától örökölt, melyet mindig magával hordott, s mely őt minden csatában megóvta minden bajtól. Kérte, ha majd meghal, vegye át tőle ezt a keresztet s adja át fiának.

Azzal Schweidelt három társával egyetemben reggel 6 órakor agyonlőtték.

A jelenet megrázó benyomást gyakorolt reá. Sírt. Aztán visszatért búsan társaival együtt s Törököt kísérte ki; Török a Bardócz karjára támaszkodva ment a bitófa alá. Szólni sem tudott a könnyektől.

Török szólni óhajtott, azonban nem engedték meg neki.

Bardócz ígéretéhez híven, felment a várba a Schweidel holttestéért. A parancsnok dühöngött „szapperlot“-ozott németül. Ő az egészről csak annyit értett, hogy a katonát ott temetik el, a hol elesett.

Bardócz végezte éjjel a br. Vécsey holttestének beszertelését, melyre nézve az „Aradi vértanúk Albumá“-nak 150. lapján tévesen áll az, hogy ezt Sulyánszky végezte.

Bardócz Benedek Ferencnek és Várady Albert jó barátainak ezt a dolgot így adta elő :

Okt. 6-ának éjszakáján éjjeltájt azzal kopogtak ajtaján, hogy beteghez várják gyóntatni. Ő mit sem sejtve magához

vette a vinni szokott egyházi eszközöket, s mikor a házból kilépett betuszkolták egy zárt kocsi; útközben szemeit bekötötték, s midőn a kocsit a temetőben a sírbolt előtt megállt, s őt bevezették, akkor adták tudtára, hogy az előtte levő koporsót kell beszertelnie, mit ő minden akadály nélkül végezhetett, mert a beszerteléshez szükséges eszközök, s még a papi ruha is már előre elváltak készítve a sírboltban.

Az aktus végén néhány arannyal akarták jutalmazni, mit ő mint hazafi sírva utasított vissza, s titkát soha sem árulta el, mig szükség volt titkolni.

*

Ez események után a vizsgálatok, zaklatások, befogások következtek. Bardócz is aggodott folyton, hogy ki lehet téve annak, hogy ráfognak valamit s elzárják. 1850-ben megkönyebbült hát, midőn Erdélybe áttették, s Kézdi-Vásárhelyt szolgálta az Istent. Azután a kolozsvári szent-péteri templom lelkészévé nevezték. Itt 19 évig szolgált, s híven teljesítette papi hivatalát.

1890-ben, midőn Aradon a szobor-leleplezés volt, áthelyezték Szegedre. Nem érezte jól magát új állomásán. Ismét visszatért kolozsvári hívei közé. 1891. jan. 3-án hunyta le szemeit örök álmra élete 76, papsága 50-ik évében. Gyászjelentését lapunk m. é. folyamának 8. lapján közöltük.

Aradon jelen volt, mint egyedül még élő gyóntató, a szobor-leleplezés alkalmával. De zárkózott természetével, nem jelentette be előre odaérkezését.

A rendezőség csak az ünnepély után tudta meg ottlétét. Az aradi lapok eltávózása napján emlékeztek meg róla.

*

Arad várának bombázásáról a következőket beszélte el Bardócz. Míg a bombázás tartott, majdnem két hétig, ők a pinczében húzódtak meg s ott tartózkodtak a legnagyobb aggodalmak között.

Egy alkalommal, mikor feljöttek, rémülve látták, hogy a szomszéd-ház romban van. Egy bombaszétröpítette az egész házat, zsáluit a ház udvarára szórva. Azontúl a temetőben tartózkodtak.

—ó.

T Á R C Z A.

Nagy idők, nagy emberek.*)

Forró Elek.

(1813--1893.)

(A.) Forró Elek honvédezedesről, Bem jobbkezéről szól most a megemlékezés, őt akarja eszébe juttatni az élőknek, az erdélyi harcok tanult, eszes, nagy személyes bátorságú hőst, kinek nagyrészen lehet köszönni a páratlan fényességű erdélyi harcok óriási, s a mesével határos sikerét.

Táborkari ezredese volt a nagy idők végéig, melyeknek csatái, minden diadala fényének osztályrészese volt. Mint hadtestparancsnok, bálvány a Bem apóval a székelyeknek, s a Bem apóról fenmaradt legendák, adomák legtöbb része — a titok, melyet még a tábornok

sipkájának sem szabad tudni, a lovagostor, mely egy ellenséges ágyúüteg tűzéireit szélylyel verte, a piski hid, a szebeni bál — mind, mind összeköttetésben volt vele. Bem nagyon szerette Forrót, jobb kezének nevezte, s ez elnevezése fenn is maradt a csatákban, s azután is, mert azt a hős kezét személyes bravurokban is használta, nemcsak mint eszének, vezéri tehetségének jelképezését. Bem mellett naponként találkozott Petőfivel, s ő, ki — mint maga mondá — semmi hiábavalóságot nem szeretett olvasni, csak hadi tudományos dolgokat, imádta Petőfi verseit és imádta Petőfit magát.

Forró Elek Angyaloson, Háromszék megyében született, az ősrégi angyalosi Forró-családból, hol atyja birtokos volt. Körülbelül húsz éves korában, (bár szülői tudomános embert akartak belőle nevelni) iskoláit végezve, gránátos-hadapródnak állott be, melynek szép, egyenes, erős, majdnem öles természetével fogva beillett.

Úgy a királyi testőrségben, mint az ezrednél a leg-

*) Ez új rovatban közöljük időnként szabadságharcunk ki-magasló alakjai életrajzát, nekrológiát; miáltal olvasóink régi óha-jának akarunk eleget tenni.

tudományosabban képzett tisztnek tartatott, s a legjobb, legügyesebb lovasnak, legyőzhetetlen vívónak ösmertetett, mihez bámulatos nagy fizikai ereje is járult. Megszámlálhatatlan sok párbaja volt, s azokban mindig győzedelmeskedett. Soha ki nem hitt senkit, de ha kihívták, el nem kerülte. S a vas-óriásnak, mintha csak gyöngéd női szíve lett volna, ellenfelét párbajban soha sem ölte meg, hanem karja ügyességével, irtózatossá súlyával egyszerre pár pillanat alatt párbajképtelenné tette.

Ebbeli híre messze külföldre is eljárt, honnan egyszer csupa merő, hiú vetélkedésből a negyvenes években eljött egy soha még le nem győzött vívó, hogy vele megmérkőzzék. De azt — míg maga egy karczólást sem kapott, — úgy összevagdalta, hogy húzamosabb ideig kellett neki a tisztakar nyakán vesztegelnie, míg majdnem félév múlva hazájába vihette sebeit. Hazájának védelmére Forró 1848-ban egyenesen ezredével állott be és századosi rangjából ezredessé, majd önálló hadtestparancsnokká emelkedett. S míg Bem megérkezett, az argentinai köztársaságban most is élő Czecc tábornokkal együtt tartották fel a számban nagy túlsúlyban álló osztrák és muszka seregeket. Harczolt egyúttal Janku ellen is, s így pl. 1849. jún. 16-án Forró ezredes fedezi *Kemény Farkas* átvonulását Zalathna fislé a maga 11. zászlóaljával, folyvást harczolva az üldözésére kelt *Axentével*, miközben seregéből mintegy 300 holtat és sebesültet veszít.*) Végig küzdötte hát a harczokat a legutolsó dévai napokig és fogságba esvén, Aradra vitetett, hol elítél-

tetvén, hat évi várfogságra „kegyelmeztetett,” melyet Olmützben volt kitöltendő; de innen, kegyelem folytán 1851-ben szabadon bocsátatott. Kevés megszakítással több mint 30 évig lakott Abonyban, *Antos Jánosnál*, hol annak jószívűségéből kényelmes ellátásban részesült haláláig, mely e szeretett család körében f. évi január 25-én érte.

Halála gyorsan bekövetkezett. Január 23-án még délelőtt s délután sétált a szabadban és hóval mosta kezeit. Ekkor valószínűleg meghűlt, mert másnap gyengén érezte magát, s ágyban maradt. Azért 25-én Antos orvost hívatott, ki tüdőgyulladásra való hajlandóságot és csekély lázt állapított meg. Délben Antossal még soká beszélgetett s megmondta neki, hogy keresett számára egy jó ápolónőt, ki mellette fog lenni folytonosan s az orvos rendelete szerint fogja ápolni. Ebédjét meglehetősen étvágygyal költötte el és 5 órakor szokott kávéját is megitta. Környezetével tréfált, beszélgetett, de este 7 óra felé nagy forróságról panaszkodott és 8 órakor hirtelen, úgyszólván fájdalom nélkül örökre elhunyt. Alig vették észre ezt a mellette lévők.

Január 30-án Abony város elöljárósága, mint illetékes hatóság, egy rokonának jelenlétében hagyatékát leltározattá; találtak három tak.-pénztári könyvet 24.000 frt értékben, mely a kamatokkal együtt a 35.000 frtot is felülhaladja, mivel a betétek régen vannak elhelyezve.

(Vége köv.)

A nagy-szebeni zárdabörtönök 1849—1850-ben.

(Közli: *Szentkatolnai Bakk Endre.*)

II.

A Nagy-Szebenbe indított foglyok névszerint ezek voltak:

1. Móricz József alezredes.	18. Debreczi Mózes számvevő főhadnagy.
2. Szacsvai Antal nyugd. őrn.	19. Czimbalmos Incze főhadn.
3. Szilágyi Sámuel alezredes.	20. Gyárfás János hadnagy.
4. Mircse Ferencz őrnagy.	21. Kovács János főhadnagy.
5. Szabó Ferdinánd alezredes.	22. Molnár Józsiás alhadnagy.
6. Gyárfás Lajos százados.	23. Német László kormánybizt.
7. Molnár József százados.	24. Gyárfás Károly szolgabíró és nemzetőri kapitány.
8. Incze József százados hadb.	25. Fejér István bereczki bíró és követ.
9. Szabó Károly őrnagy.	26. Fogarasi János újságíró Kézdi-Vásárhelyen.
10. Vrátil Domokos tűzérőfőh.	27. Br. Rauber Ferdinánd alisp.
11. Dáné Istv. Ilyefv. ev. r. lelk.	28. László Károly.
12. Jákó György bodosi ev. ref. lelkész.	29. Szabó János zalathnai plébános, s annak elpusztításával ezredéi kath. pap K.-Vásárhelyen.
13. Csulak Zsigm. árapataki ev. ref. lelkész.	
14. Simon János számvevő főh.	
15. Hankó Dani főhadn. hadb.	
16. Kóré István számvevő főh.	
17. Tóth Samu kapitány.	

Ezek közül Móricz J. alezredes, mint alább látni fogjuk, elítéltetett; a 10. 19. sz. alattiak besoroztattak, a 4. sz. alatti Csik-Szeredába vitetett; a 11. 12. 13. 14. 16. 17. 18. 20. 21. 22. 25. sz. alattiakat 1850-ben hazabocsátották ugyan, de odahaza némelyek ismét befogattak; a 26. 28. 29. sz. alattiakat a városra bocsátották ki.

*) Lásd *Szeremlei Samu*: Magyarország krónikája a forradalom idejéről II. köt. 179. l.

A szállítás parancsnoka *Mihálovics kapitány* volt, a foglyok iránt rokonszenvet mutatott ugyan, de ő a katonasággal menvén, nem lehetett velünk. A foglyok szállító parancsnoka *Preis* hadnagy volt, ki ifjú, de gombos lévén, embertelen bánást és azt, hogy méltók lennénk a szenvedésre, kitűnőleg éreztette. *Feketehalomban* éjszakára mind a huszonkilenczünket egy szobába zártott, egy hévizi származású magyar asszony itt mindnyájunk számára ételt készített, de *Preis* úr nem engedte meg a beadását. *Persányban* tizenötön tétettünk alig egy ölnyi hosszú s ugyanannyi szélességű szobába, melynek egyik szegletében még 1 kád buza is volt. *Fogarásban* a várba szállítottunk, melynek *Sztráva kapitány* volt parancsnoka, ki a 2-ik székely ezrednél számvevő főhadnagy lévén, onnan Brassóba szökött a császáriakhoz. *Fogarásból* indulásunkkor hozzánk adatott *Maurer Gábor* vasban, ki addig a várban külön szobában egyedül őriztetett. *Szkorén* a korcsmában háltunk nagy szigorán; honnan N.-Szebenbe, a kínok helyére hoztunk. . . .

III.

Nagy-Szebenbe érkezvén, a disznó-utcán át a nagy-piaczon keresztül a Sarkantyú-utcán az Orsolya-apácák kolostora előtt megállottak: hol szekerekünkön, mellettünk fegyveres katonák állván őrt, két óráig várakoztattunk és tartattunk látványul, míg már sötétedni is kezdett; akkor aztán elhozattunk a sz. ferenczrendi zárdának hajdan Refectorium nevet viselő termébe, hova huszonkilenczen *Maurerrel* együtt beszállítottunk, mert *Vrátil Domokost* az apácák kolostorába tették, hova a *Dévánál* capitulált és *Szászsebesnél* elfogott volt császári magyar tisztek

is bevoltak zárva. Innen a Mészáros-utczába a Br. Szekelári-féle házhoz,* hol még az itteni storkházból, Kolozsvárról, Brassóból odahozottakkal számunkat nevelték.

A br. Szekelári-féle háznál nem tartottak igen hosszasan, hanem ismét visszahozták a zárdába, s mind a kétszer hetivásár-napon, hogy több bámulónk legyen. . . . Innen a sz. Ferencz szerzeteseit kiköltöztették az apácákhoz, s a templomtól megfosztottak, hogy imánkat se bocsáthassuk közhelyen az egék Urához, mert abból rakárt csináltak, Oláhországból fuvarozott lisztes-zsákokkal és-búzával tömvén meg azt.

Börtönünk parancsnoka egy Wachenhusen nevű nyugdíjas kapitány volt, parancsoló hanggal, megvető dolyfős tekintettel és dictatori méltósággal. Hatalmát a foglyokkal igen éreztette. Ő volt, ki két ór helyett őriztetésünkre négyet tétetett; ki a nagy hideg daczára tűzifánkat elvonta, mely miatt minden második héten a foglyoknak saját pénzükön kellett fát vétenni; gyertyánkat sem adta ki, két-három héten egy, igen ritkán két szálát adatott egy szobába; a folyósokon még őszszel lámpákat tétetett föl, még is csak márcz. első estéjén gyújtatta meg, mikor már az éjjek megrövidültek; árnyékszekünkre sem ügyeltetett, pénzünkkel kellett takarítatni. Chavoszt tábornok — panasza emelés következtében — helyébe Amon főhadnagyot tette, ki a magyaroknál fogoly lévén, a vele tett bánásmódra emlékezve, velünk szelíden és nyíltan beszélgetett, a foglyok mellé három katonát rendelt, hogy azok számukra a szükségeseket bevásárolják, seperjenek, tüzet tegyenek és vizet hozzanak. . . .

Foglárunk Spindler György, kinek neje kosztot ad több fogolynak; nála vacsorát, reggelit, bort, pálinkát kaphatunk; hozzá kapunyitás után szabad menni; e felett a bejövő nők is markát nyomják a bebocsátásért, mert czédulát Chavoszt csak egyszerre, akkor is két órára ad. de azt sem gyakran, hanem két-három héten egyszer. . . .

* * *

Ezek után . . . elvezettek a zárdabörtön szobáiba, és megmutatom azon érdemteljes fiait a honnak, kik annak megmentéséérti hősiességükért, illetőleg küzdelmükért, most e börtön penészei közt senyvednek, bánat és keserűséggel emésztik jobb életre méltóbb napjaikat, kikért millió rokonkeblek dobognak, milliók esengnek menekülést; kik mostan hitvány nyomorult ágyakban, kopasz földön, szecsává töredezett penészes szalmán egy-egy hitvány pokrocczal, vagy saját megmaradhatott kőpenyegeikkel takarózva, búsan, többnyire balesetjükkel foglalatoskodva, álomtalan hevernek; mert ha a gond tornyosul, az álom távozik; kik nyugvás helyett inkább bágyadnak; kik élve hervadnak és minden perczen sírjokat képzelik elnyelésükre tátognani.

Az 1-ső börtönben van:

1. Szacsai Antalnyug. őrnagy.
2. Papp Lajos alezredes.
3. Czöbel Pál őrnagy.

A 2-ik és 3-ik börtönben:

4. Botár Károly őrnagy.
5. Sárosi Ferencz őrnagy.
6. Lőrincz József őrnagy.
7. Pünkösti Gergely százados.
8. Molnár Ignác százados.
9. Gyárfás Lajos kapitány.
10. Molnár József "
11. Székely Elek százados.
12. Véber József "

A 4-ik börtönben:

13. Frumer Antal őrnagy.
14. Szabó Farkas "
15. Tóth Károly százados.
16. Köhler Fridrik százados.
17. Olsefsky Rudolf százados.

Az 5-ik börtönben:

18. Benő István alezredes.
19. Puhl Ignác őrnagy
20. Kis György százados
21. Kelemen János százados.

A 6-ik börtönben:

22. Szántó Lajos százados.

23. Benedek Lajos százados.
24. Gergely "
25. Gidró János "
26. Gál János "

A 7-ik börtönben:

27. Nagy Dani őrnagy.
28. Nagy Ezékiás százados.
29. Salamon Károly százados.
30. Bathos Sándor százados.

A 8-ik börtönben:

31. Ince József század. hadbíró.
32. Somlyai Sándor kapitány.
33. Roth János kapitány.
34. Szigeti Miklós őrnagy.
35. Kázové Antal őrnagy.
36. Pintér József százados.
37. Kálnoki Sándor alezredes

A 9- és 10-ik börtönben:

38. Beke József erzedes.
39. Vitkai Zsigm. kapitány.
40. Orosz J. keresk. N.-Szeben.
41. János László százados.
42. Szépszegi Ferencz őrnagy.
43. Rödiger Rudolf százados.

A 11-ik börtönben:

44. Gr. Haller Ferencz őrnagy.

A 12-ik börtönben:

45. Szilágyi Samu alezredes.
46. Br. Rauber Ferd. alispán
47. Szabó Nándor alezredes.

48. Szabó Károly őrnagy.
49. Zathureczky István század.

A 13-ik börtönben:

50. Maurer József százados,
51. Zonda Lajos főhadnagy.
52. Hankó Dani főhadn. hadb.
53. Némét László háromszéki kormánybiztos.

A 14-ik börtönben (a Refectóriumban):

54. Bernárd Ant. nemzetőri őrn.
55. Lőrincz Károly a székely huszár-ezrednél lelkész.
56. Szabó János a II-ik székely-ezrednél lelkész.
57. Gyárfás Károly szolgabíró nemzetőri kapitány.
58. Csányi László.

A városban künn voltak:

59. Vida Dani őrnagy, megbé nitott kezekkel.
60. Kozma Alajos százados.
61. Jovánovits Miklós őrnagy.
62. Litsken Lajos őrnagy.
63. Pécsi Károly alezredes.
64. Deési Gergely hadnagy.
65. Dirra Dániel őrnagy-hadb.

Kórházban voltak:

66. Hegyesi Sándor százados.
67. Seidl Ferencz "
68. Deuchwald József százados

Ezek közül egy rész (1. 9. 59.); a fogarasi más rész (10.) a brassai őrség tisztjei közül való, kik ruháiktól megfosztatva Brassóból több helyen elfogott 2007 közhonvéd fogolylyal Oláhországba Plojestig is voltak hurczolva, oly ijesztgetésekkel: hogy Szibéria sivatagjaiba vitetnek büntetésül; de mégis visszahozattak Brassóba. Más része az aug. 12-kén Szászsebesnél történt szerencsétlen csata utáni üldöztetés közben elfogottak voltak; kiket a muszkák, ép úgy mint a közhonvédek ruháiktól megfosztva, egy ing és lábravalóban nagy sanyargatások közt N.-Szebenbe kísérték; kiknek sem az úton, sem Szebenben öt egész napig egy falat kenyeret sem adtak, hanem bezárván őket, sokan éhség miatt pusztultak el (Olvasd Intze J. naplója 79. l.) Többen a fenn elősorolt foglyok közül aug. 18-ikán a Dévánál történt capitulatokor fogattak el.

Az utódok részéről bérczi hazánk e dicső egyénei is kegyeletos tiszteletet, hálát és örök emlékezetet érdemelnek nemcsak azért, hogy a haza szent ügyéért oly életáldozatkészen küzdöttek, hanem azért is, mert csakugyan leírhatatlan irtózatosságot, sanyarúságot, üldöztetést és kínt is állottak ki! . . .

Irodalom.

Paphonvédek albuma.

Ambrus József kis-oroszi plébános megbotránkozott azon a vádon, melyet a kath. papok hazafiatalnsága miatt emeltek s elhatározta, hogy történelmi tényekkel száll vele szembe. Megindította tehát az „1848. és 1849. évi szabadságharcban résztvett római és görög katolikus paphonvédek albuma” című vállalatot, melynek I. kötete Nagy-Kikindán (n. 8. r. 276. lapon) most jelent meg „E könyv lapozgatásából — írja ő maga — a késő korok ivadéka is megtanulhatja azt, hogy a kath. papság Magyarországon mily lelkesen s mily melegen — szív-vére melegével — karolta föl a nemzeti eszméket.”

* Brassóból hoztak ide egy 12 éves *Hős János* nevű gyermeket is. Sőt Kovács István kapitányról megjegyzi hogy hét éves gyermeket is állítottott törvény elibe. A zsarnok nem ismer sem törvényt, sem emberiséget; mindent — kor és nem különbsége nélkül — fölálloz hatalmának! . . .

Valóban megtanulhatja. Én azonban, őszintén szólva, a szerkesztő helyében nem törődtem volna egy pár korlátolt ember odadobott vádjával, mely néhány papnak gyöngesége, vagy elvetemültsége miatt sárral dobál egy olyan nagy testületet, melynek hazafiságához, mindig az összeséget tekintve, sohasem fért kétség. Szent Gellértnek kezdve, ki olasz létére, az olasz Péter király ellen, a pogányság felé hajló magyar állameszme érdekében szállt síkra s a ménfői csatában már a németek ellen küzdő főpapok idejétől fogva föl a szintén olasz Samassa érsekig, ki még tavaly is kijelentette, hogy a bitófa alatt sem szünnék meg a magyarsága, történettudó komoly embernek sohasem juthatott eszébe ilyes vád, melyet ex abrupto megczáfolhat minden jobb tanuló gymnasista.

Maga a tűz azonban, melylyel az ügyet védi, becsületet szerez a derék szerkesztőnek, ki Oltványi Pál, Erdős Aurél, Lehóczky József és Dudinszky István kartársai segítségével valóban sok becses adatot gyűjtött össze, a minek jó hasznát veheti az 1848—49-iki évek történetírása. Tíz fejezetben csoportosította mindazokat a papokat, kik mint diplomaták, világi és tábori lelkészek, huszárok, honvédek, tüzérek, vadászok, nemzetőrök és népfelkelők szolgálták a hazát.

Teljes közvetlenséggel beszéli el életök sorát, sőt itt-ott, a mit előszavának harcias hangjából már eleve is sejtettünk, valóságos apologiává teszi elbeszélését. Valóban, olyan hatással van az reánk, mintha terített asztal mellett, kvaterkázás közben hallanók egy lelkes és tájékozott öreg honvéd emlékezéseit. Ez az oka, hogy ha sok részletet csak innen tud is meg a történetíró, azoknak az adatoknak felhasználásához csupán teljes kritikával szabad fognia; s ez az oka, hogy szónoki hang jellemezvén az egész könyvet, sok olyas dologgal kell megösmernednünk benne, a mi közvetlenül nem tartozik a tárgyra.

Ebben a kötetben nincs meg sok olyan név, a mit az olvasó első sorban keresne benne. Például a diplomaták közül csak Lovonics és Zichy van bemutatva s még szót sem ejt Horváth Mihályról vagy Bémer Lászlóról; a tüzérek közt nincs meg Rómer Flóris stb., szóval olyan országos érdemű férfiak maradtak a második kötetre, kiket az első kötetnek is a lelegején keresnénk. Helyesebb lett volna, ha a szerkesztő abc-rendben közli a paphonvédek jegyzékét, mert emigy attól kell tartanunk, hogy az első kötetből ismert csoportosítások a második s a következő kötetekben is ismétlődnek, s így az áttekinthetőség, melyre az efféle csoportosításoknak törekedniök kell, nagyon fog szenvedni.

Némelyik fejezet érdekes és fontos adatokat tartalmaz ama kornak társadalmi rajzához is. Ilyen Lonovics és Haynau, Zichy püspök és Paskevics. A csanádi szent-szék és báró Rukovina egymáshoz való viszonya. Az egyes életrajzok közt Fieba, Streith, Erdősi, Hérits, Eberling, Dallos, Bacsinszky, Dudinszky, Hobscha, Jusztin, Pados, Román, Andrejkovics (a munkácsi hős), Csaplár, Erdős, Lehóczky Orosházi plébános, Nagy Pál, Boleszny történetíró, Vinkler, Laky, Kreith és Fábry története kelt már részleteinél fogva is — figyelmet; Vinkleré és Fábryé a miatt is, mert megvédelmezi őket a hazafiatlanság szörnyű, de épen oly könnyelmű vádjá ellen. Erről a nagyobb közönségnek is tudomást kell vennie.

Vinkler Brunó, ki Nagybányán 1816. decz. 16. született, aradi minorita volt akkor, mikor 1849. okt. 5—6. közt az utolsó vígaszban kellett részesítnie a halálra ítélt Nagy-Sándor Józsefet. 1853. május 10. a Kossuth-dollárok terjesztése s egy újabb forradalom előkészítése

miatt elfogták s 18 évi várfogságra ítélték őt. Lakatos Ottó minorita, kit vele együtt fogtak el, *Arad Története* című munkájában utóbb ő reá sütötte az árulás bélyegét. Ezt a teljesen méltatlan és helytelen, semmivel sem igazolható vádat tökéletesen megczáfolja a könyv s nem ok nélkül helyteleníti Lakatos eljárását, hogy csak akkor állt elő vele 1881-ben, mikor Vinkler Brunó, ki köztisztviselőként élt kiszabadulása után is, már öt év óta pihent sírjában. Egyébiránt a jobbadán észokokon alapuló czáfolat helyett még fényesebb elégtételt szolgáltatna Vinkler emlékének a hadbírótság vallomási jegyzőkönyvének közzététele, a mire azonban még éveken át nem számolhatunk.

Míg Vinkler egyénisége, melyet csupán Lakatos támadott meg, immár egészen tisztán és mocsoktalanul áll előttünk, súlyosabb feladata volt szerkesztőnknek Fábry Ignác tisztázása.

Fábry Ignác ez. püspök és csanádi nagyprépost ellen maga a magyar vértörvényszék előtt emelték a hazaárulás vádját, oly czímen, hogy előmozdította az októberi császári parancs kihirdetését. A vértörvényszék azonban kimondta, hogy Fábry ellen terhelő biztos adatot nem nyervén, ügyét a rendes törvényszékhez útasítja; a császáriak neheztelését pedig nemsokára épen a volt honvédek pártfogása által vonta magára. Mint afféle konzervatív politikus, nem volt a forradalom s általában a szabadelvűség barátja; de ha nem szolgált is kirívóan a császáriak ügyét s inkább semleges viselkedésre törekedett, a hazaárulás vádját valóban nem lehet ellene emelni, ép oly kevéssé, mint azon sok más igen jónévű hazafiú ellen, a kik ezekben a kritikus napokban visszavonultak a politikai élet zajától. Ő, mint pap, és egy nagy egyházmegye vicariusza, nem tagadhatta meg az érintkezést a császáriakkal, kiknek hatalmában volt a püspöki székhely, de nem is volt velök szemben egyéb, mint hívei-nek lelki üdvére ügyelő pap.

Ajánljuk a gazdag tartalmú kötetet, melynek árát különben följegyezve nem találtuk.

Dr. Márki Sándor.

A szolnoki csata hősnője nyomorban.

Szolnokról azt a szomorú hírt jelentik, hogy szabadságharcunk egyik érdemes alakja, ki nő létére is úgy viselte magát sok válságos helyzetben, mint egy bátor férfi, késő aggkorára nagy nyomorba jutott. Schauersütz Júliáról van szó, a honvédsereg egyik legügyesebb kéméről, kinek kivált a szolnoki csatában volt emlékeztető szerepe.

Schauersütz Júlia a szabadságharc idejében huszonhárom éves leány volt. Rendkívüli ügyességgel kémlelte ki a Szolnokon, szülővárosában állomásozó *Oettinger-dandár* hadállását és elhatározta, hogy erről a mieinknek hírt visz Török-Szent-Miklósrá. Csakhogy az ellenség lelánczoltatott minden vízi járművet s úgy a folyópartokat, valamint a várost sok helyt kettőzött előőrslánczollal vette körül. Schauersütz Júlim valahogy kimenekült idősb Kreitz Károly palotás-szentiványi tanyájára. Észrevették és üldözni kezdték. A leány a tanyára érve, hirtelen magára vette az épen akkor kenyérlisztet szitáló szolgáló ruháját és vigan dalolva szitált a leány helyett tovább. Mikor az üldöző lovasok elmentek, ő is elindult Pusztá-Fokorura Minthogy csónak sehol sem volt, kért a tisztartótól egy nagy sütőteknőt, meg egy lapátot és azzal indult neki a zajló Tiszának Persze, hogy észrevették. Az ellenség előörsei ugyancsak lövöldöztek utánna, de a hős leány célt ért, ott volt a tulsó parton De nem maradt el hőstettének a bizonyossága sem, mert épen miko:

patra jutott, egy ellenséges golyó érte az alsó lábszárát. A hogy hirtelenében lehetett, bekötötte sebéit és átment Török-Szent-Miklósról *Vécsey*hez, hol pontosan hírt adott a Szolnokot megszállt ellenség minden állásáról. A magyarok szolnoki győzelme főleg ennek a híradásnak köszönhető. Azután is többször tett szolgálatot szabadságunk ügyének. Kossuth Lajost is ő értesítette legelőbb Windischgrätznek Pestre történt bevonulásáról. A most már alig látó, jóformán szemvilágát veszített 70 éves agg nő ezért harmadfél évet raboskodott is a gyászos emlékü *Neugebäude*-ban. Végre kénytelen volt kiköltözködni honából *Romániába*, hol, míg ereje engedte, becsületes munkával tartotta fenn magát és övéit. De most a szolnoki győzelem hősnő asszonya oda van dobva a nyomor, az inség borzalmának. Sok fáradozás után engedélyezett ugyan neki az országos honvédségélyző bizottság *évi hatvan forintot*, de az oly csekélység, hogy belőle még kenyérré sem telhetik.

A lapok a könyörületos ember-barátok figyelmébe ajánlják e hősnőt. Mi csodálkozunk Szolnok város közönségén, hogy hazafias áldozatkészsége nem terjed ki arra hogy e nyomorban levő hősnőt az anyagi gondoktól megfelelő ellátási díj folyóvá tétele által megóvja s az országos kéregetésnek, mely a város hazafias áldozatkészségét különös világitásban tünteti fel, elejét vegye.

Halálozások.

Honvéd-egyleteket, munkatársainkat s lapunk barátait kérjük: a halálozásokról szíveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-múzeum számára esetről esetre beküldeni.

Forró Elek, a szabadságharcz egyik derék vitéze halt el jan. 25-én *Abonyban* 80 éves korában. A szabadságharczot Bem tábornok alatt küzdötte keresztül dicsőségesen. Művelt tiszt, páratlan lovas és vívó volt. 1851-ben bocsátották szabadon *Olmützből*, hova internálva volt. Ezután visszavonultan élt *Abonyban Rétyi Antos János* tábornokari alezredestnél és kizárólag a tudományokkal foglalkozott. Lapunk a tárczában részletesebben szól róla.

Reiner Zsigmond dr. Alsó-Fehérmegye tiszteletbeli főorvosa, Gyulafehérvár szab. kir. város nyug. főorvosa, kir. törvényszéki orvos, 48—49-iki honvéd-főorvos, jan. 30-án reggel Budapesten 79 éves korában meghalt. Az elhunyt 1849-ben Gyulafehérvárt együtt volt fogva körülbelül 400 beteg és sebesült honvéddel, kiket saját költségén gyógykezelt. A városi kórházat 1863-tól 1870-ig sajátjából tartotta fenn, s az 1873-iki kolerajárvány alkalmával annak elfojtása és meggátlása körül kiváló érdemeket szerzett. Teljes 30 évig volt Gyulafehérvár főorvosa s a közügyekben folyton nagy tevékenységet fejtett ki. Halálát özvegyén, s három leányán kívül fiai: *Reiner Ignác* dr. igazságügyminiszteri fogalmazó, *Reiner János* dr. egyet. docens és *Reiner Zsigmond* dr. ügyvéd gyászolják.

Schaadt János bonyhádi orvos elhalt Bonyhádon, 71 éves korában jan. végén. *Schaadt* a szabadságharczban orvos volt a *Perczel Mór* seregében.

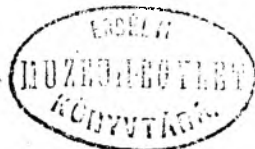
Skultétyi Pál 1848—49. évi honvéd meghalt f. hó 13-án déli 12 óraker, életének 63. boldog házasságának 30-ik évében, Sarkadon. A múzeumunknak is megküldött halotti gyászjelentést özvegye, szül. *Máry Albertina* és leánya, unokái adták ki.

Vass István 1848—49-iki honvéd-százados és nyúgalm. vízszabályozási mérnök meghalt febr. 1-én 72 évében *Sárospatakon*.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk márczius 15. száma. Márcz. 15-e emlékére lapunkból ez alkalommal is ünnepi számot fogunk kiadni gazdag, a nagy és nevezetes nap eseményeit és szereplőit írásban és képből ismertető, gondosan összeállított tartalommal. Midőn erre a honvéd-egyletek, rendező-bizottság, körök testületek és iskolák figyelmét felhívjuk, megjegyezzük, hogy e lapból befolyó tiszta jövedelemmel, miként tavaly is tettük, hazafias, kulturális és humánus czélokra kívánunk szolgáltatni. Ebből a célból a honvéd-egyletek, rendező-bizottságok, körök és iskolák elárúsítására utánnomási árban bármily mennyiséget bocsátunk rendelkezésre azzal a feltétellel, hogy a testületek az eladott példányok tiszta jövedelmét *kerületbeli nyomorban* sínlődő honvédek pillanatnyi segélyezésére fordítsák, az iskolák pedig egy olyan alapnak a magvát teremtsék meg, melynek kamatából évről-évre minden márcz. 15-én 2—4—5 koronát adhatnak annak a legjobb tanulónak, a ki az iskola márcz. 15-i ünnepélyen a „*Nemzeti Dal*“-t szavalja. A lapnak rendes eladási ára 30 kr. lesz és miután egy példány *utánnomási költsége* a szétküldéssel 10 kr-nál magasabb összegre nem vétezik, 100—130 példány eladásával bármely iskola lelkes ifjúsága megteremthet 50 korona alapot, melynek kamataiból már a következő évben ki lehet az első jutalmat szolgáltatni, s ez alap ílymódon évről-évre növelhető. E tárgyban részletesebb felvilágosítást a „*Történelmi Lapok*“ márcz. 1-én megjelenő számában fogunk közölni. Megjegyezzük, hogy a márcz. 15-i szám az ünnepélyeket megelőzőleg két nappal fog szétküldetni.

Visszaútasított „*Történelmi Lapok*“. Nehány honvéd-egylet, úgylátszik, annyira találva érezte magát lapunk 2. számának első közleménye által, hogy a lapot, melyre már évnegyedekre előfizetett, visszaútasította. Ugyanez történt egy pár a honvédügyet, a *névsor szerint* intéző férfitól is. Ok nélkül való dolgot ez. Ne aggódjanak, hiszen megmondtuk czikkünk 4 utolsó kikezdésében, hogy mi nem *szellőztetni*, nem *gáncsolni*, nem *politikába* elegyedni, hanem a honvédek sorsán javítani óhajtunk, mert ez *kötelesség*. Ugyancsak e lap 15. oldalán ismételve hangsúlyoztuk, hogy a *személyeskedést* kerülni fogjuk. Előre megnyugtattunk tehát mindenkit, hogy ne legyen semmi ok az aggodalomra. Arról mi nem tehetünk, ha közleményünkkel általánoságban is már találva érzik magukat. A kik azzal a czélzattal tették ezt, hogy a pártolás elvonásával a lap fennállását veszélyeztessék, megnyugtattuk, hogy meddő munkát végeznek. Eddig sem a honvédek *rossz szellemei* tartották fenn lapunkat, hanem elterjedté, kedvelté és népszerűvé tette a *nemzet jó szelleme* s ennek a pártfogása többet ér szubvenczióknál, sápnál s minden néven nevezendő titkos jutalomnál. Annyira többet ér, hogy mint érdekes eseményt felemlíthetjük, miképp eddig minden ily okok miatt elmaradt előfizető helyett 10 új jelentkezett. Így nekünk okunk van örülni, hogy egy rész-

ről megtisztul a gárda, másrészt pedig egyetértő és cselekedni tudó új elemekkel erősödik meg, mert így biztosabban elérjük azt a célt, a melyre törekedtünk, s a mely zászlónkra van írva. Mi még azt sem tesszük, hogy kiírjuk azoknak az egyleteknek, vagy egyeseknek a neveit, a kik így járnak el, mert ha neveiket jó cselekvéssel ők nem tudták megörökíteni, a saját szegényükre ily okok miatt mi sem örökítjük meg.

Öreg honvédek kolduskenyeren. Most, midőn a honvédségélyezés nyomorúságaira rámutatván, felhivtuk az illetékes köröket e hazafias ügy reformálására, örömmel regisztráljuk, hogy az országgyűlés is pártfogásába vette honvédeink ügyét és erre vonatkozólag szószerint közöljük a febr. 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét, mely így szól: Az 1848—49-es honvéd-egyletek országos központi bizottsága az évi segély emelését kéri. A kérvényi bizottság azt javasolja, hogy figyelembe vétel végett adassék ki a miniszterelnöknek. *Madarász József* hozzájárul a javasolt határozathoz. Sürgeti a még élő öreg honvédek összeírását, hogy idő és alkalom legyen a ház által elhanyagolt öreg honvédek segélyezésére. Sajnos és szomorú az a helyzet — ugymond — melyben ezek a (bár teljesen nem csonka) de mégis élemedett, munkára képtelen honvédek vannak, kik kockáztatták életüket és ha megmaradtak is életben, de megtették a maguk kötelességét a haza érdekében. Ezek közül számosan házról-házra, képviselőtől-képviselőhöz kénytelenek járni segélyért; úgy hogy ezeket koldulni látjuk, akkor, mikor a ház a költségvetésben az 1848. és 1867. között az ország ellenében, tehát az ország leigázására szolgált polgári egyéneket még most is és némelyeket közülök tetemes nyugdíjban, tetemes kegyadományban részesíti. (Igaz! Ugy van!) Mi nem kérünk teljes kényelmet azoknak, kik életüket tették kockára a hazára, de elérkezett az ideje, hogy a szegény honvédeknek adjunk legalább annyit, hogy ne legyenek kénytelenek egyik háztól a másikhoz könyöradományért járni. Élénk helyeslés a szélsőbalon.) Hasonló értelemben szólnak: *Busbach Péter* és *Thaly Kálmán* is. A ház egyhangulag elfogadja a kérvényi bizottság javaslatát.

A budavári honvédszobor és a hölgyek koszorúja. A főváros első kerületében, a várban, *Gáspár András* 48—49-iki honvéd tábornok özvegyének az emléke alatt e hó 2-án hölgybizottság alakult, mely elhatározta, hogy a Budán felállított országos honvédelemre a leleplezéskor 1893. május 21-én művésziesen készült remek bronz babérkoszorút helyez, s erre a célra országos gyűjtést indít meg. A koszorút a szobor készítője *Zala György* mintázza, a koszorú szalagra vésendő felírat fogalmazására pedig *Horváth Gyula* orsz. képviselőt kérték fel. A női bizottság a vidékre is kiterjesztette éber tevékenységét, s ma már bizonyos, hogy a koszorú költségei után is még jelentékeny összeg marad meg. Ebből „honleányi alapítványt” tesznek, s a kamatokat évenként kétszer, és pedig Budavár bevételének és a királyi pár megkoronáztatásának évfordulóján, valamely hazafias célra fordítják. Másik részéből pedig abban az évben, melyben hazánk fennállásának ezredik évét ünnepeljük, négy pályadíjat tűz ki egy, e célra alakítandó bizottság egy-egy irodalmi, festészeti, szobrászati és zené-

zeti műre. A bizottság meleg hangú felhívást intézett a magyar hölgyekhez, hogy a nemes célra adakozzanak. A gyűjtésre mi is készséggel tért nyitunk lapunkban, s a hazafias adományokat szerkesztőségünk címére kérjük küldeni.

A debreczeni 1848—49. honvédegylet, melynek régi alapszabályai évek előtt elvesztek, most törvényes alapon újból megalakult. Az újonnan készített alapszabályokat a belügyminiszter már jóváhagyta; az egylet tiszteletbeli elnökévé *Simonffy Imre*, kir. tanácsos polgármestert, elnökké pedig *Sebes György* nagybirtokost választotta meg. Debreczenben vagy 300 48-as honvéd él még és ezek közül 270 élvez nyugdíjat.

Az aradi 1849. febr. 8. elesettek emléke. Arad város közgyűlése, *Barabás Béla* orsz. képviselő indítványára egyhangulag elhatározta, hogy az 1849. február 3-iki útczai harcban elesettek sírját a *Gyászoló Arad* feliratu emlékkövel, mely jelenleg a sétátéren van, megjelöli s a sírhely környékét parkírozza. Az útczai harc e havi évfordulója alkalmából a minoriták templomában rekviem volt.

Mi a közös teherviselés? Országszerte gyűjtik a papok és egyházatyák az aláírásokat a polgári házasság behozatala ellen, természetesen a legsajátszerűbb módon és okokkal nyerve meg az új intézményt nem ismerő népet terüknek. S jellemző, hogy ugyanez a komédia folyt akkor is, mikor 48-ban *Kossuth Lajos* küzdött a legmagasztosabb intézményért: a közös teherviselésért. Csak nem tudta megérteni, honnan van az, hogy a nem-nemes, lenyűgözött parasztok között — kiknek az érdekében küzd — annyi az ellensége a közös teherviselésnek.

Egyszer azután megmagyarázták neki, honnan van ez. A nemesi osztály tagjai, sorba bejárták a falvakat és a következőkép kapacitálták a parasztokat, hogy ellene legyenek *Kossuth* tervének:

- Tudják-e kentek, mit akar *Kossuth*?
- Nem tudjuk biz' mi.
- Hát közös teherviselést!
- Már ez meg miféle?
- Közös teherviselést akar, a mi annyit tesz, hogy most már nem úgy lesz a sor, mint eddig volt, hanem ezentúl az egyik esztendőben az asszonyoknak, a másik esztendőben kenteknek lesz bubájuk! . . .

És a parasztok temérdek aláírással ellátott kérvényben petícionáltak a „közös teherviselés” ellen. . .

Szerk. üzenetek.

W. I.-nek Brassó. Zuumstellungs-Schein. Mi is olvastuk az „Országos honvéd-segély-egylet” közzétett német kézbesítő-ívét. De óhajtatását még sem teljesítjük, bármily érdekesen jellemző is az, mert a kisebb hibákon nem szabad fennakadni akkor, mikor a honvédek életébe vágó nagyobb bajok orvoslására kell fordítani minden akciót, minden gondot és minden figyelmet.

Kl. Á. Prasicz, V. L. N.-Ecsed, T. J. Maros-Bogát, J. J. Zalatna, P. J. Besztercze. A piros vászonkötésű, bekötési táblák már rég elkészültek és szét is küldöttük a megrendelőknél. A bekötést bármily kis vidéki könyvkötő is eszközölheti.

politikai napilag meglevő számainak adományozását kéri az ereklye-múzeum.

Márcz 15-én kiadandó számunkra vonatkozólag lapunk különféle rovatában elmondottakra felhívjuk olvasóink figyelmét, különösen egyletek, iskolák és bizottságok érdeklődését.

Adományok a kolozsv. orsz. tört. ereklye-múz.-nak

(Folytatás.)

Az 1848—49. orsz. ereklye-múzeum tekintetes Igazgatóságának helyben. Átérezve azon magasztos cél nagy horderejét, hogy a nemzet szabadságáért való küzdelmének rövid, de dicső korszakából lehetőleg minden emléket megtartsunk a történelem számára, ez okból én is szívesen megválok boldogult férjem után azon időből fennmaradt, részben azon időre vonatkozó, nekem kedves emlékektől: hogy azokat az orsz. ereklye-múzeumnak megőrzés végett átadjam. A számokkal külön mellékleten jegyzett 15 darab tárgy közül a 14 ik számu, (három darabban: 1 a), 2 b), 3 c) rövid kivonatban férjem családját és működését ismerteti. Miután ő nem él, célszerűnek tartottam ezeket is beküldeni. Kolozsvárt, 1893. január 31-én. Kiváló tisztelettel Özv. dr. *Lengyel Dánielné*.

*

1848—49. időszakra vonatkozó emléktárgyak jegyzéke, melyeket dr. *Lengyel Dániel* özvegye, az országos ereklye-múzeumnak átenged.

1. *Károly* őrnagy által aláírt kinevezési okmány 1849 június 1-ről.
2. *Szabó Ferencz* ezredes által aláírt „tisztí rendelmény“ 1849. június 12-ről.
3. *Gyalokay Lajos* idl. főparancsnoksági elnök aláírása 1849. jul. 16-ról
4. *A nagy-körösi* honvéd-egylet által kiállított igazolási jegy 1867. október 20-ról
5. *Kossuth Lajos* arcképe 1848-ból.
6. *Kossuth Lajos* képe (egész kicsi), melyet dr. *Lengyel Dániel* 1-ső neje mellűben viselt 1848-ban.
7. *Darabka nemzetiszin szalag*, viselte dr. *Lengyel Dániel* 1-ső neje 1849-ben.
8. *Egy gomb*, dr. *Lengyel Dániel* honvéd atillájáról, melyet az ostromtáborban viselt.
9. *Kossuth Lajos* 1849. jul. 8-iki rendelvénye, utánnomatva.
10. *Petőfi Sándornak* egy 48-as költeménye.
11. „*A magyar szabadság hősei*“ egy csoport-képen 25-en.
12. *Dr. Lengyel Dániel* arcképe 1880-ból fényképi másolat.
13. *Dr. Lengyel Dániel* 1846. és 1880-ból való névjegye.
14. *Przemisli dr. Lengyel Dániel* 1849. honv. törzsorvos származása és rövid életrajza 1—2 szám. A család leszármazási táblázata 3 szám jegyezve a. b. c.

15. *Egy meggömbült vasszeg*, melyet 1849. máj. 21-én Budavárból lőtt kartács által szétrombolt tűzer-szekérből dr. *Arányi Lajos* tett el emlékül.

Bartha Miklósné úrnő, *Bartha Miklós* orsz.-gyűlési képviselő és az „Ellenzék“ szerkesztőjének neje két érdekes adománnyal gazdagította az ereklye-múzeumot. *Kuszkó István* múzeum-őrhez az alábbi levél kíséretében küldte a tárgyakat:

Budapest, 1893. február 10-én.

Tisztelt Uram!

Küldök az „Ereklye-Múzeum“ számára két csekély tárgyat. Az egyik egy karperecz pénzből a 49-es évből, a másik *Kossuth Lajos* miniature képe. Nagyon sajnálom, hogy többel nem rendelkezem.

Ez is két mosai-darab a múltépületéhez, melyet most emelnék. Kérem juttassa azokat illetékes helyére.

Szíves üdvözlettel
Bartha Miklósné.

A karperecz 7 összefűzött pénzdarabból áll. A középső egy ezüst húszas, úgynevezett *Márjás*. Ennek foglalata peremén S. R. betűk s 1850. évszám van bevésve, a szélsők pedig régi 6 krosok. A medaillon-kép szépműví piczi arany rámába van helyezve. Mindkét tárgy az ereklye-múzeumban elhelyeztetett. Adományozó úrnőnek hálás köszönetet mond a múzeum Igazgatósága.

Laskay Antal r. k. gymn. tan. 1 db 5 frtos *Kossuth-bankót*.

Hentaller Lajos Bpestről 54 Hirlap példányt a márcz. tizenötödike 1848. évfolyamból:

Medgyesi János kereskedő Kolozsvárról, 1 db. 5 frtos, 2 db 2 frtos, 10 db 30 pkrós és 10 db. 15 pkrós *Kossuth-bankót* 48-beli papirba csomagolva.

Illenczfalvi Sárkány Lajos, 31-ik zászlóalj 4-ik század rendező őrmestere: Kézirat 75 negyed-oldalra terjedő „Az 1848-ban alakult XXXI-ik zászlóalj tettei és felosztása 1849-ben.“

Gotlieb Mór unit. tanuló, *Kossuth Lajos* 2 levelének fáximeljiét 1849-ből.

Lacheta Brunó gymn. tanuló, 1 db. 30 kros *Kossuth-bankót*.

Egy lőporos szarut, mely *Petró András* nemzetőré volt 1848-ban. Adományozta *Petró István* polg. isk. tanuló.

Egy nyomtatott hirdetményt, 1849. okt. hóról kelteve három nyelven. Adományozta *Hankó Elemér* r. k. tanuló.

Kornhauzer Farkas kereskedő 133 frt 25 kr. értékű *Kossuth-pénzt*.

Székely Ferenczné, szül. *Darvas Veronika*, *Ács Ferencz* 48-as honvéd arcképét (kabinet.)

Borcsa Mihály ev. ref. pap, volt honvéd-tüzér a 3 honvéd (vadász) zászlóaljban egy 1848. évi hétfalusi oláh lándzsát, melylyel az oláhok harcoltak a magyarok ellen.

A tömösi csatahelyekről (1849. jan. 20. egy ágyúgolyót 1040 gramm súlyu.

Türkösí Giró András úr *Bács faluban* dobolyi *Reznek Károly* 1848—49-i huszár-százados fehér huszár-köpenyét.

Szentgyörgyi József 48—49-iki huszárszázadostól, Gyéresről f. hó 30-iki levelével kaptunk: 1 db. (50824. sz.) vörös 2 frtos bankjegy; 1 db. (30257 sz.) fekete 2 frtos bankjegy (köztársasági, *Duschek Ferencz* p. miniszter aláírással), 1 db. 30 kr., 1 db. 15 kr. t 1 db. „Nyugtatóvány 5 ezüst krajczárról“ és 1 db. ugyanolyan 10 kros, *Eötvös Tamás* ung-beregi k.-biztos kiadása, 1849. aug. 1-ről, melyek igen ritkák. 1 db. 48-iki 3 kros rézpénz és 1 db. 1705-iki *Rákóczy-féle* „Pr Libertate“ 10 kros rézpénz. — Továbbá az adományozó hat különféle alkalmakkor tartott hazafias beszéde, vagy pl. *Teleki Blankához* és báró *Radák-néhez* intézett levelének fogalmazványa, melyeknek felhasználható részeit alkalmadtán lapunkban is értékesíteni fogjuk.

Cs. Molnár Zsigmond ügyvéd, 1848—49. honvéd-hadnagy, *Maros-Vásárhelyről* 1892. decz. 1. írt levelével: A *Székely Ádám* által szerkesztett maros-vásárhelyi, sok érdekes 48—49-iki közleményt tartalmazó „*Székely Közlöny*“ 1867-ik teljes évfolyama, félvásznon kötésben. *Berde Áron* „Üdv székely rokonainknak!“ felíratu *Kolozsvárt*, 1848. május 8-án kibocsátott (4—2. 4. lap) kiáltványa.

Dr. Herrmann Antal tanár adományozott *Budapestről* 7 db. 1848-iki 4 db. 1849-iki, 1 db. 1851-iki és 2 db. 1852-iki érdekes német és leginkább brassói nyomtatványt, császári rendeletet, felhívást, melyek részletes leírását, ismeretét majd az „*Aranykönyv*“-ben fogjuk közölni.

Fogadják a nemes szívű hazafiak e helyen is hálás köszönetét az 1848—49. orsz. ereklye-múzeum igazgatóságának.

(Folyt. köv.)

Az 1848-49-iki hírlapok.

(Hiányzó és felesleges példányok hirdetése.)

A kolozsvári orsz. ereklye-muzeumban a szabadságharczi időben megjelent hírlapok rendezés alá vétettek. Az egyes lapok hiányzó számainak kiegészítésére fölkérjük az érdeklődő közönséget, hogy ez által muzeumunk teljes évfolyamok birtokába juthasson s a nagy napok emlékeit ez uton is megőrizhesse az utókör számára. Muzeumunk, a kiegészítést, mint adományt hálával fogadja, esetleg az egyes beküldött számokért készségesen megküldi a duplumok bármelyik számát, avagy kívánatra kabinet nagyságú vagy ennél nagyobb történelmi képeket.

„Kossuth hírlapja“ 1848-ik év folyamából hiányzik: a 9. 10. 11. 15. 16. 21. 22. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 60-tól 77-ig, 86-tól 120-ig, 122. 124. 125. 128. 129. 131. 133. 135. 137. 140. 141.

Duplum: 132. 127. 147, 142.

„Közlöny“ 1848. évfolyamából:

Duplum: 26-tól 90-g, 92. 95-től 109-ig, 110-tól 115-ig, 116. 119. 143. 144. 159. 160. 163. 167. 170. 171. 178. 180. 182. 185. 190-től 197-ig, 199-től 202-ig.

„Közlöny“ 1849. évfolyamából hiányzik: a 162-től a lap megszűntéig.

Duplum: 11. 5. 41-től—63-ig, 65. 66. 68-tól 77-ig, 80-tól—84-ig, 88-tól—96-ig, 98-tól 145-ig.

„Alföldi Hírlap“ 1849. évfolyamából hiányzik: 1-től—35-ig, 37-től—41-ig, 42. 43. 46. 47-től—50-ig, 51-től—55-ig, 65. 66. a lap megszűntéig.

Duplum: 59. 63. 62. 60. 41. 64.

„Ellenőr“ 1848. évfolyamából: 5-től—63-ig, 64-től a lap megszűntéig

Duplum: 2. 32. 33. 45.

„Nemzeti“ (politikai hírlap) 1848. évfolyamából: 1-től—46-ig, 47. 57. 58. 62. 79. 80-tól—89-ig, 90. 92. 119. 120. 130. 132-től a lap megszűntéig.

„Márczius tizenötödike“ 1848. évfolyamból: 1—39-ig, 89. 93—196-ig, 198. 200. 201. 203. 206. 207. 209. 210. 215, 218. 219. 226. 231. 236, 237, 240. 244.

Duplum: 58. 63. 72. 81. 225. 233.

„Márczius tizenötödike“ 1849. évfolyamból: 1—44-ig, 46—58-ig, 60—67-ig, 68—81-ig, 82. 83. 86-tól végig

„Nép Elem“ 1848. évfolyamából: 2-től végig.

„Pesti Hírlap“ 1848. évfolyamából: 1—21-ig, 23—33-ig, 86. 47—53-ig, 55—94-ig, 96—107-ig, 117. 181. 190—227-ig, 230—247-ig, 249. 251—272-ig, 274-től végig.

„Társalkodó“ 1848. évfolyamból: 1. szám: 3-tól—15-ig, 17—23-ig, 27-től a lap megszűntéig.

„Erdélyi Híradó“ 1848. évfolyamából: 1—344-ig, 348 tól végig.

„Kolozsvári Híradó“ 1848. évfolyamából: 1. 2. 3. 7. 11. 12. 18. 21. 28. 30. 31—36-ig, 36—54-ig, 56—77-ig, 79-től végig.

Duplum: 17, 22, 23, 29,

„Köztársasági Lapok“ 1848 évfolyamából: 3-tól végig.

„Esti Lapok“ 1849. évfolyamából: 6. 10. 32. 41. 67. 72. 74. kívül mind.

„Jelenkor“ 1848. évfolyamából: 4—46-ig, 50—70-ig, 75-től végig.

„Honvéd“ 1849. évfolyamából: 1. 13. 150. 162. 180. 183. 197. 199. 199-től végig.

Duplum: 7. 8. 9. 17. 18. 21. 23. 26. 25, 24. 27. 28. 29. 30. 33. 34. 35. 34. 36. 37. 38. 39. 36. 43. 47. 46. 45. 44. 43. 42. 41. 40. 49. 48. 41. 41. 49. 43. 44. 42. 55. 52. 51. 54. 53. 51. 52. 50. 57. 59. 56. 58, 69. 60. 67. 69. 60. 61. 62. 63. 65. 64. 75. 73. 72. 70. 75. 74. 76. 77. 79. 79. 80. 87. 83. 92. 93. 94. 96. 95. 100. 102. 103. 108. 109. 118. 112. 121. 124. 128. 139. 138. 138. 132. 134. 145. 146. 148. 149. 147. 143. 146. 153. 158. 154. 157. 167. 169. 169. 165. 168. 174. 172. 173. 171. 172. 173. 170. 174. 175. 179. 177. 176. 185. 182. 181. 190.

„Hadi Lapok“ (megjelenve Csik-Szeredában) 7. számon kívül a többiek hiányoznak.

„Der Siebenbürger Bote“ 1848. évfolyamából: 1—3-ig, 18—81-ig, 83. 84. 85. 86. 88. 89. 132. 133. 138 tól végig.

Duplum: 135.

„Der Siebenbürger Bote“ 1849. évfolyamból: 2—5-ig, 7—15-ig, 16. 17. 20—29-ig, 33—38-ig, 40. 41. 44. 45. 46. 47. 50—55-ig, 58—61-ig, 63. 67—70-ig, 71—86-ig, 88—94-ig, 100. 111. 117. 130. 137. 138. 139. 141—152-ig, 161. 165. 166. 167. 175. 179-ig, 181-től a lap megszűntéig

Duplum: 22. 28. 31. 108. 116. 118. 125. 134. 162.

„Transilvania“ 1848. évfolyamából: 1—70-ig, 73. 82, 83. 84. 85. 92. 93. 95. 97. 98, 99. 101-től végeig.

„Kronstädter Zeitung“ 1849. évfolyamából: 1—5-ig; 19. 26. 29. 30. 31—46-ig, 49—66-ig. 68 tól a lap megszűntéig.

„Gemeinnützige Blätter“ 1848. évfolyam 27-ik számon kívül mind hiányzik.

„Pesti Hírlap“ 1849. évfolyama 95. 273 számon kívül mind.

„Jövő“ 1848-ik évfolyamból: 1. 2. 5—11-ig, 13—10-ig, 21. 25-ig, 26-től végig.

„Szabadság“ 1849 évfolyam 9. 10. számon kívül mind hiányzik.

„Eletképek“ 1848. évfolyam 21. 25. számon kívül mind hiányzik.